

Tema: PIAAC
Norden -
Mange voksne
svake på
problemløsing
med PC

04

Innhold

Leder: Ferdigheter er ferskvare	3
Overraskende mange voksne i Norden har svake lese- og regneferdigheter	4
Ny komparativ nordisk forskning måler voksnes kompetanse.....	7
Lärande i arbetslivet beror på vad vi lärt oss i skolan	9
Räkning, inte läsning, är viktigast i arbetslivet.....	12
PIAAC-forskare i Finland och Estland: Grundutbildning är A och O.....	15
Vilken effekt har den norska kvoteringen av kvinner till företagsstyrelser haft?	17
Grønland – en reise verd	20
Ny portal för nordiska jobb	25
Island riskerar generalstrejk i juni	26

ARBEIDSLIV I NORDEN

Arbeidsforskningsinstituttet
Postboks 6954 St. Olavs Plass
NO-0130 Oslo

UTGIVER

Arbeidsforskningsinstituttet, Oslo, på oppdrag fra Nordisk ministerråd.

ANSVARLIG REDAKTØR

Berit Kvam

EMAIL

redaksjonen@arbeidslivinorden.org

WEB

www.arbeidslivinorden.org

Nyhetsbrevet utgis i en e-postutgave, som kan bestilles gratis fra www.arbeidslivinorden.org

ISSN 0809-9456 tildelt: Arbeidsliv i Norden (online)

Leder: Ferdigheter er ferskvare

Den første nordiske PIAAC rapporten gir både spennende og skremmende perspektiver. Rapporten viser at overraskende mange har så svake grunnleggende ferdigheter at de har dårlige odds i arbeids- og samfunnsliv, og det blir ikke bedre med alderen.

KOMMENTAR

21.05.2015

TEKST: BERIT KVAM

Det er lenge siden Arbeidsliv i Norden skrev om problemet første gang. Da handlet det om transportarbeidere som ikke fikk informasjon om endringene i arbeidssituasjonen ved en større omorganisering. Årsaken var at all informasjon gikk ut skriftlig fordi dette gjaldt en yrkesgruppe som jobbet mye alene og sjeldent møttes. Det viste seg så at en overraskende stor andel av sjåførene ikke kunne lese og forstå skriftlig informasjon. Dette ble en viktig sak fordi det gjaldt en omfattende omlegging, som alle ansatte skulle informeres om. Virksomheten la derfor ned en stor innsats i å orientere folk muntlig på felles informasjonsmøter. I tillegg tilbød de dem som hadde lese- og skrivevansker, opplæring i basisferdigheter. Det var rørende å høre voksne karer i etterkant fortelle Arbeidsliv i Norden at dette var en hemmelighet de hadde båret på, og at de nå for første gang kunne lese høyt for barnebarna.

Det er snart slutt på at man kan klare seg i arbeidslivet med svake ferdigheter i lesing og regning. Det er derfor dystert når Nordisk PIAAC viser at ti prosent av folk mellom 16 og 65 år i de fem landene rapporten omhandler, Danmark, Finland, Norge, Sverige og Estland, har svake lese- og regneferdigheter og er overrepresenterte blant dem med svake ferdigheter når de må bruke PC for å finne ut av ting, håndtere mail eller få informasjon fra det offentlige. Man blir med andre ord utsatt og kanskje utstøtt fra aktivt arbeids- og samfunnsliv.

Svake ferdigheter har ofte sitt utspring i skolen, men det viser seg at svake grunnleggende ferdigheter finnes i alle miljøer, på alle nivåer og i alle aldersgrupper. Hvis du ikke satser på videreutvikling, leser og trener vil ferdighetene svekkes med alderen.

Når så mange som to millioner har svake ferdigheter i lesing er det for mange til at samfunnet kan ta et løft i en jafs og bli kvitt problemet. Det man må gjøre, sier danske Anders Rosdahl, er å prøve å finne frem til folk der de er, og hjelpe dem som har problemer med de problemene de har.

Det gir skremmende perspektiver når så mange står i fare for å sakke akterut og ikke kunne delta aktivt i arbeids- og samfunnsliv på grunn av manglende grunnleggende ferdigheter, men, PIAAC Norden viser også at det er mulig å snu trenden til gagn for både den enkelte og samfunnet, hvis man er villig til å satse på læring og utvikling.

PC som arbeidsredskap: studentene som kom gjennom nålsøyet og ble utvalgt til et internship i Statkraft i Norge har hatt tilgang PC hele livet. Kunnskapene er på topp ved 35 år, men faller med økende alderen.

Overraskende mange voksne i Norden har svake lese- og regneferdigheter

Utfordringen for politikerne er å sikre utviklingsmuligheter til de to millioner voksne med for svake ferdigheter til å klare seg i arbeids- og samfunnsliv. Det sier Anders Rosdahl, forskningsleder ved Det Nationale Forskningscenter for Velfærd, og dansk representant i nettverket som nettopp nå presenterer den første nordiske PIAAC rapporten.

TEMA

21.05.2015

TEKST: BERIT KVAM, FOTO: BJÖRN LINDAHL

Hensikten med den nordiske PIAAC rapporten er å sammenligne de voksne befolkningene i de nordiske landene når det gjelder hvor gode de er til å lese, regne og til å arbeide med problemløsning ved bruk av IT. Mens OECD rapporten har fokus på over 20 lande, sammenligner den nordiske rapporten fem land med hverandre: Danmark, Finland, Norge, Sverige og Estland

- Det mest slående er hvor mye de nordiske landene ligner hverandre når vi sammenligner den grunnleggende kompetansen i befolkningene, sier Anders Rosdahl. Estland avviker i noen grad fra de andre landene, men presterer likevel over gjennomsnittet i OECD.

Generelt ligger nordiske land i det øvre sjiktet i OECD. Når det gjelder leseferdigheter er Fin-

land klart nummer en, Danmark ligger litt under OECD gjennomsnittet, mens de andre nordiske landene ligger mellom de to og over gjennomsnittet. Når det gjelder regneferdigheter ligger alle de nordiske landene over gjennomsnittet i OECD. Når det gjelder evnen til å løse problemer, vurdere opplysninger ved bruk av IT eller arbeide med e-mail, ligger Sverige, Finland, Norge og Danmark helt i topp. Estland ligger derimot under gjennomsnittet på dette området.

- Nordiske land er små og avhengig av internasjonal handel. Hvis kompetansen i nordiske land var lavere enn i andre land, ville vi ha vanskeligheter med å klare oss i den internasjonale konkurransen, sier Anders Rosdahl, som dessuten understreker at basiskunnskaper er viktige for at den enkelte skal kunne fungere i samfunnet.

- Det er en grunn til at vi interesserer oss spesielt for dette. Grunnleggende kompetanser er nødvendig for læring, og for å ha kontakt med offentlige myndigheter må en kunne lese informasjon fra det offentlige.

To millioner har svake leseferdigheter

Likevel er det et relativt stort antall som har svake grunnleggende ferdigheter i lesing, regning og problemløsning ved bruk av IT. Nærmere 2 millioner mennesker har svake grunnleggende leseferdigheter.

- Man kan si at de skulle vært løftet til et høyere nivå, men det er en så kjempemessig oppgave at det vil ta mange år å fullføre noe sånt, så det kan man ikke gjøre. Det ville koste altfor mye, og det ville ikke være mulig å finne frem til alle.

- Det man kunne prøve å gjøre, mener Anders Rosdahl, er å prøve å finne frem til dem det gjelder når man støter på dem, for eksempel i jobbsøkesystemet i jobbsentrene, arbeidsformidlingen eller som arbeidsløse.

- Manglende grunnleggende ferdigheter kan ha bidratt til problemer med tilknytningen til arbeidsmarkedet. I utdanningssystemet og sosialsystemet og ikke minst på arbeidsplassene kan man finne personer som har vanskeligheter som henger sammen med svake ferdigheter. Når man møter mennesker med svake ferdigheter må man prøve å hjelpe dem der hvor de

befinner seg, og med utgangspunkt i problemene de har.

Undersøkelsen viser også at det er flere med dårlige ferdigheter blant eldre enn blant unge, det er flere med dårlige ferdigheter blant folk med lav utdanning enn folk med lengre utdanning, blant innvandrere er det flere med dårlige ferdigheter enn blant ikke-innvandrere.

- Så det er ikke tilfeldig hvem som har dårlige ferdigheter. Likevel er konklusjonen at selv om svake ferdigheter er ulikt fordelt, finnes det folk med svake ferdigheter nesten alle steder i samfunnet. Det er derfor nødvendig å se etter svake ferdigheter i alle grupper i samfunnet og tilby dem hjelp der de er.

Pisa en god pekepinn for voksnes ferdigheter

I Danmark har man sammenlignet resultatene på Pisa 2000 med PIAAC 2012. Det vil si at man har sammenlignet leseferdighetene til 15 åringer som var med på Pisa undersøkelsen i år 2000, med leseferdighetene til de samme personene da de ble testet som 27 åringer i PIAAC 2012.

- Det er en kraftig sammenheng, sier Anders Rosdahl. Dess bedre du var til å lese i skolealderen, jo bedre er du til å lese tolv år senere. Det vil si at grunnlaget som blir lagt hjemme og i skolen, har langsiktig betydning.

Men resultatene viser også at man må bruke sine ferdigheter for å utvikle dem videre.

- Noen unges leseferdigheter utvikler seg bedre enn andres. De som ikke bruker ferdighetene sine, blir dårligere. Folk som tar utdanning utvikler for eksempel bedre leseferdigheter, enn de som ikke tar utdanning. De som arbeider utvikler sine ferdigheter bedre enn som ikke er i jobb. De som utvikler leseferdighetene dårligst, er de som har lange perioder med arbeidsløshet eller sykdom. Så hvis du bruker ferdighetene i arbeidslivet eller tar utdanning, øker ferdighetene, men hvis du er langvarig arbeidsløs eller syk, faller ferdighetene sett i forhold til kameratene i samme generasjon.

I Danmark har 16 prosent av de voksne mellom 16 og 65 år, svake leseferdigheter, i Finland 11 prosent og i de øvrige nordiske lande 13 prosent. Til sammen dreier det seg om over to mil-

ligner personer. Når det gjelder regneferdigheter er det 13 prosent som fungerer svakt i Finland og 14-15 prosent i de andre nordiske landene. Totalt er det 10 prosent av befolkningen i alderen 16-65 år som både har svake lese- og regneferdigheter, flest i Danmark, færrest i Finland. Folk med lave lese- og regneferdigheter er også overrepresentert blant dem som er svake i problemløsning.

Ferdigheter og alder

Det kan se ut til at basisferdigheter som leseferdighetene, blir dårligere med stigende alder etter 35 – 40 års alderen. Hvorfor det er sånn, har vært mye diskutert sier Anders Rosdahl.

En mulig forklaring han ser er at eldre generasjoner generelt har lavere utdanning enn yngre. En annen kan være at det har sammenheng med det enkelte menneskets liv. Det kan være en biologisk forklaring, jo eldre du blir, jo svakere blir ferdighetene fordi den mentale kapasiteten svekkes, men det kan også være en sosial forklaring, for eksempel at både arbeidstakere og arbeidsgivere er mindre interessert i å investere i medarbeidernes etter- og videreutdanning i høyere aldre.

- Men hvis du eksempelvis ser på berømte dirigenter kan de fortsette å dirigere i svært høy alder, så det er også noen ferdigheter som øker med alderen. Så det er komplisert. Det er ikke alle ferdigheter som svekkes med alderen. Man kan godt lære nye ting i høy alder hvis man har mulighet og motivasjon til det. I OECDs PIAAC undersøkelse kan vi se at det satses mye på voksen og etterutdanning i de nordiske landene.

Over- eller underutdanning?

Et av kapitlene i den nordiske rapporten handler om overutdanning. I Norden og flere andre land har utdanningsnivået steget de seneste årtier. Spørsmålet noen stiller er om det er nødvendig, eller om mange har mer utdanning enn det som er nødvendig for å utføre jobben. På bakgrunn av skjønn sier rapporten at minst 15-20 prosent av dem som er i arbeid er overutdannet.

- Skjønnnet er usikkert. Det kreves mer forskning for å kunne vurdere om det er snakk om reell overutdanning med samfunnsøkonomiske tap som følge, sier sier Anders Rosdahl.

I PIAAC undersøkelsen spurte man også: Synes du at du mangler visse kvalifikasjoner for å utføre arbeidet ditt på en god måte? I Danmark svarte 24 prosent av de spurte over 30 år ja, I Estland 48 prosent, men det i resten av landene er mellom 31 og 36 prosent som svarer ja på dette spørsmålet.

- Hvis vi skal tro på det folk svarer, er det et utbredt behov for kompetanseutvikling blant voksne som er i arbeid. Hvis jeg selv fikk spørsmålet, ville jeg svare ja, for jeg synes det er flere områder der jeg føler behov for å lære mer. Det behøver ikke bety at man utfører arbeidet dårlig, men at behovet for læring er tilstede, sier Anders Rosdahl.

Han undervurderer likevel ikke at det koster:

- Oppkvalifisering koster penger, men man kunne vurdere om det likevel er en god ting også for arbeidsgiveren. Det er ikke tvil om at mange arbeidstakere gjerne vil lære mer, og arbeidsgiverne kan godt kan ha sine øye åpne for dette.

Sosiale konsekvenser av gode basisferdigheter

Nordisk PIAAC viser at det er høy grad av sammenheng mellom gode basisferdigheter og sosial tillit. På dette området skiller Estland seg fra de fire andre landene. Både sosial tillit, frivillig arbeid og følelsen av politisk innflytelse er lavere i Estland enn i de andre nordiske landene der resultatene er mer like.

Ny komparativ nordisk forskning måler voksnes kompetanse

For første gang foreligger det nå en nordisk PIAAC basert på OECDs program for måling av voksnes kompetanse, Programme for the International Assessment of Adult Competencies, PIAAC.

TEMA

21.05.2015

TEKST: BERIT KVAM

PIAAC ble publisert for første gang i 2013. Undersøkelsen omfattet komparative data fra 24 land. Samtidig publiserte de enkelte landene sine nasjonale rapporter. Underveis i arbeidet fikk de nordiske deltakerne ideen om å danne sitt eget nettverk og lage sin egen nordiske analyse. Resultatet av dette nordiske arbeidet publiseres i disse dager.

Det spesielle med den nordiske analysen er at nordiske land har tilgang til ulike former for registerdata og har derfor utvidet undersøkelsen gjennom å inkludere denne type data i tillegg til surveys og intervjuer.

PIAAC Norden baseres på data fra Danmark, Finland, Norge, Sverige og Estland. Island har ikke deltatt i OECD undersøkelsen og har derfor heller ikke vært med på dette arbeidet. Det samme gjelder de selvstyrete områdene Grønland og Færøyene (Danmark) og Åland (Finland).

Den nærmere kontakten mellom de fem landene startet allerede i 2009 under de internasjonale PIAAC møtene. Hensikten var å dele erfaringer og informasjon, støtte hverandre i gjennomføringen av PIAAC, i utarbeidelsen av de nasjonale rapportene og implementeringen av resultatene.

I 2010 dannet de nasjonale prosjektansvarlige for PIAAC i Norden et organisert nettverk, og

søkte om penger til å produsere en komparativ nordisk rapport. Resultatet er blitt til en helt unik nordisk database der man kombinerer nordiske survey data med registerdata om sosiale, utdannings- og arbeidsmarkedsforhold i de fem landene.

Det nordiske nettverket har utarbeidet tekniske guidelines for forskere som vil nyttiggjøre seg datagrunnlaget.

PIAAC Norden undersøker basiskompetansen i befolkningene med utgangspunkt i ferdigheter i lesing, regning og problemløsning i teknologirike miljøer blant voksne mellom 16-65 år. Slike basiskunnskaper er nødvendige i mange ulike sosiale kontekster, i arbeidsmarkedet og i det sosiale og sivile liv. Dette er også nødvendig basiskompetanse for utviklingen i et samfunn, sier forskerne bak rapporten.

Den nordiske undersøkelsen omfatter ikke bare de nordiske landene Danmark, Finland, Norge og Sverige, men inkluderer også Estland. Det påvirker bildet av den nordiske regionen noe etter som de nordiske landene er likere hverandre, mens Estland i visse sammenhenger skiller seg noe ut.

Ferdighetene som testes er lesing: evnen til å forstå, evaluere, bruke og engasjere seg i en skreven tekst for å delta i samfunnet, oppnå målene og utvikle sitt eget potensial.

Regning: evnen til å motta, ta i bruk, forstå og kommunisere matematisk informasjon og ideer og kunne håndtere de matematiske kravene som man blir stilt overfor i ulike situasjoner i et voksent liv.

Problemløsning i teknologirike miljøer: evnen til å bruke digital teknologi, kommunikasjonsredskaper og nettverk for å kunne motta og evaluere informasjon, kommunisere med andre og utføre praktiske oppgaver.

Forskerne ser en sterk sammenheng mellom de tre typene av ferdigheter. Hvis du er god på ett av disse områdene tenderer du også til å være god på et annet, og omvendt, hvis du er svak på ett av områdene tenderer du også til å være svak på et annet.

Lärande i arbetslivet beror på vad vi lärt oss i skolan

Förmågan att lära oss på jobbet hör i hög grad samman med vad vi lärt oss i skolan och arbetslivet kan inte fullt ut kunna kompensera för skillnader i formell utbildning, visar en ny nordisk undersökning som bygger på OECD:s stora kunskapsundersökning PIAAC. För många kvinnor på en könssegregerad arbetsmarknad försämras till och med deras förmåga att räkna.

TEMA

20.05.2015

TEXT: GUNHILD WALLIN

- Det finns inga länder i världen som satsar så mycket på fortbildning som de nordiska, men det finns ett glapp mellan den goda viljan och resultaten. Denna fortbildning har dock ingen större inverkan på de färdigheter som mäts i PIAAC. Visst kan det vara så att man lär sig andra saker än de färdigheter som mäts i den här undersökningen, men om vi tycker det är viktigt med läsförståelse, att kunna räkna och att lösa problem är det viktigt att tänka efter hur dessa kunskaper kan upprätthållas, säger Erik Mellander docent vid Institutet för arbetsmarknads- och utbildningspolitisk utvärdering, IFAU och en av de svenska deltagarna i det nordiska samarbetet kring kunskapsundersökningen PIAAC.

PIAAC står för ” Programme for the international Assessment of Adult Competencies” och är en av de största och dyraste kunskapsundersökningar som någonsin gjorts. Den presenterades av OECD 2013 och bygger på intervjuer med sammanlagt 166 000 personer i åldrarna 16-65 år i 23 OECD-länder. Genom sitt breda åldersspann visar undersökningen hur väl skolan förbereder oss kunskapsmässigt för arbetslivet och hur kunskaperna utvecklas under åren i arbete.

Den nordiska PIAAC-undersökningen, är gjord av ett nätverk av forskare från Danmark, Estland, Finland, Norge och Sverige, för att jämföra och lära av varandra. Materialet bygger på de data som samlades in under den stora PIAAC-undersökningen.

- Om Pisa-undersökningen visar att barnen lär sig det de ska i skolan, visar PIAAC om vi får tillräcklig kunskap för att klara oss efter skolan och hur de grundläggande kunskaperna utvecklas i arbetslivet. Det är det intressanta med den här undersökningen – den tar utgångspunkt i arbetslivet. Vi ser också att vår förmåga att lära oss på jobbet till stor del beror på vad man lärt sig i skolan, säger Erik Mellander.

Infrastruktur för kunskap

För första gången i den här sortens undersökningar använde man sig av datorer, vilket också gav information om hur vanligt det är att datorer används i det vardagliga livet. Här ligger Sverige på topp av alla länder, jämfört med de 24 länder som deltog i stora PIAAC, tätt följt av Finland, Norge och Danmark. Japan däremot, som ligger främst både vad gäller läsfärdigheter och numerisk kunskap, sjunker när det gäller problemlösning och ligger strax över OECD-genomsnittet.

- Att Japan har färre datoranvändare kan ha bidragit till att de sjönk i problemlösningsförmågan. I Sverige har man satsat brett på IKT och det är en viktig del av infrastrukturen för kunskap, säger Erik Mellander.

Tillit och hälsa handlar om kunskap

PIAAC fokuserar på vår förmåga att läsa, räkna och att med datorns hjälp kunna lösa problem. Tillsammans kallas de tre kompetensområdena ”grundläggande färdigheter” och det finns ett starkt positivt samband mellan dem, det vill säga är man duktig på det ena är man ofta duktig på de två andra. Den nordiska undersökningen visar också att dessa kunskaper, eller brist på dem, har stor påverkan för hur vi klarar oss i arbetslivet, vilken lön vi får och hur delaktiga vi känner oss i samhället. De med goda kunskaper inom de tre områdena ser mer positivt på sin hälsa än de med svagare resultat, är mera benägna till frivilligt arbete och har större social tillit till andra människor. Undantaget är Estland, som skiljer sig från de fyra andra länderna i undersökningen. Både social tillit, frivilligt arbete och känslan av att kunna påverka samhället är lägre där, även i grupper med goda resultat i de grundläggande färdigheterna.

- De grundläggande färdigheterna kan ses som fundament för nästan alla andra färdigheter. De räcker inte men har man dem är det lättare att lära annat, säger Erik Mellander.

Finland, Norge och Sverige ligger alla över genomsnittet vad gäller de tre färdigheterna. Danmark gör det vad gäller räkning och problemlösning, men däremot en aning under genomsnittet vad gäller läsförståelse. Estland ligger över genomsnittet i läsförståelse och räkning, men under snittet vad gäller problemlösning med hjälp av datorer.

Komplicerade samband

Men även om länderna internationellt sett ligger bra till finns stora skillnader inom länderna och de viktigaste faktorerna som delar in befolkningen i grupper avseende de tre färdigheterna är utbildning, ålder och invandrarstatus. Föga överraskande ger högre utbildningsnivå bättre färdigheter inom läsning, skrivning och problemlösning, samtidigt är problemet komplext – det kan ju antas att de med fallenhet för studier oftare söker sig till utbildning, liksom att de med goda kunskaper i de tre färdigheterna också har större möjligheter

att få arbeten där dessa färdigheter utnyttjas. Åldern har en stor betydelse för hur de tre färdigheterna utvecklas och redan från 30 års ålder sjunker kunskaperna relativt de yngre. Förklaringen kan dock vara mer komplex än den verkar. Exempelvis har förändringar i utbildningssystemet, som förlängningen av grundskolan, medfört att allt fler unga har studerat mer än de äldre, vilket gör de äldres resultat relativt sämre. En annan förklaring kan vara att både arbetsgivares och äldre anställdas motiv för vidareutbildning minskar med stigande ålder.

- Tar man genomsnittliga färdigheter i förhållande till ålderskategori, ser det mer dramatiskt ut än det är. Risken är att man oroar sig i onödan och förklarar allt med ålder och därmed inte ser att det finns många andra faktorer som har betydelse, till exempel möjligheter att skaffa olika färdigheter över tid, säger Erik Mellander.

Att ha utländsk bakgrund påverkar de grundläggande färdigheterna negativt. Språket tycks ha stor betydelse. Ju längre man bott i ett land, desto mer stiger färdigheterna och resultat från Danmark visar också att barns färdigheter påverkas positivt om man talar det nya landets språk hemma. Alla, oavsett bakgrund, som deltagit i undersökningen har gjort det på värdlandets språk, undantaget Finland där svaren kunde ges både på svenska och finska, samt de rysktalande som bor i Estland som fick delta i PIAAC på ryska. De visade också ett bättre resultat jämfört med andra invandrare, vilket tyder på att språksvårigheter är en viktig förklaring till resultatkillnaderna mellan invandrare och inrikes födda med avseende på de grundläggande färdigheterna.

Den som har får mer

De grundläggande färdigheterna verkar dessutom vara självgenererande. Den som har dem får ofta bättre jobb med fler möjligheter till utveckling som i sin tur förstärker de grundläggande färdigheterna. Fasta anställningar under längre tid, stora arbetsgivare och heltidsanställningar gynnar de kunskaper som presenteras i PIAAC, medan arbetslöshet, deltidsanställningar eller eget företagande missgynnar de grundläggande färdigheterna.

- Till viss del är goda kunskaper i de grundläggande färdigheterna en klassfråga. Det spelar stor roll vilken utbildningen dina föräldrar haft

och varifrån du kommer. Samtidigt är det en uttalad ambition i utbildningspolitiken att inte ta den utvecklingen för given utan att skapa likvärdighet i utbildningsförutsättningar, säger Erik Mellander.

Det lärande finska arbetslivet

Ett land sticker ut om man ser till ett lärande arbetsliv är Finland, berättar Erik Mellander. De presterar bäst både vad gäller läs- och räkneförmåga och det är ett resultat som håller sig högre upp i åldrarna. Om man ska utvecklas vidare och väljer mellan ett års utbildning eller att lära sig samma sak genom att jobba praktiskt, så motsvaras ett års utbildning i de flesta länder av mellan två till fem års yrkeslärande. I Finland motsvarar ett års utbildning dock endast ett och ett halvt års yrkeslärande för vissa åldersgrupper.

- De är bäst, precis som i ungdomsundersökningen. Det verkar helt enkelt vara mer givande att jobba i Finland vad gäller fortsatt lärande än i de andra nordiska länderna, säger Erik Mellander.

En annan sak som överraskat honom är att de vuxna kvinnornas kunskaper i räkning är sämre än männens. Vad gäller läsning är kunskapen mellan kvinnor och män ungefär lika, visar PIAAC. Däremot visar Pisa-undersökningen att de unga flickorna läser bättre än pojkar när de går i skolan – enligt PIAAC tappar kvinnorna alltså sitt försprång i yrkeslivet.

- Skillnaderna ifråga om räknefärdigheter har troligtvis att göra med hur män och kvinnor sorteras in i olika yrken, men också skiktade arbetsuppgifter och hur utvecklingen sedan sker, konstaterar Erik Mellander.

Uppmuntra de studieovana

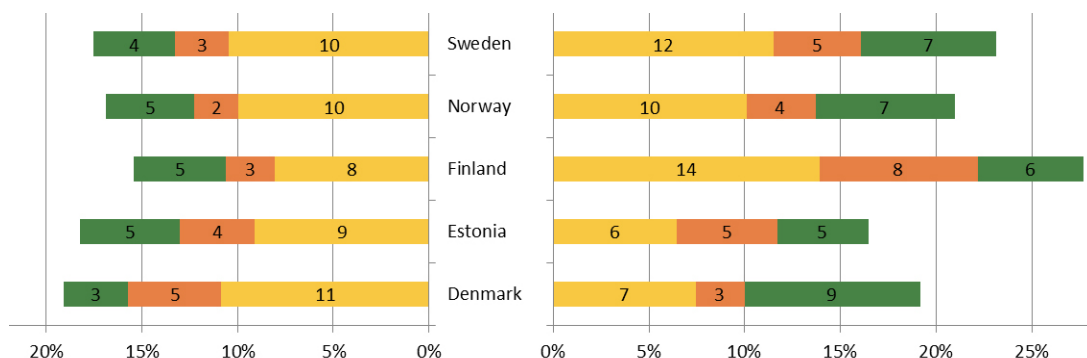
Grunden för läs, räkne- och problemlösningsförmåga läggs i skolan och är därför politikernas ansvar, oavsett utförare, säger Erik Mellander. Samtidigt är ju skolan en liten del av livscykeln jämfört med arbetslivet.

- Det gäller därför att skapa goda förutsättningar i arbetslivet för att upprätthålla färdigheter och för att kunna utvecklas under ett arbetsliv i de nordiska länderna, undantaget Estland, finns bra kollektivavtalssystem där parterna redan gjort en del för att skapa lärande

eller få hjälp att utvecklas vid omställningar. Det handlar också om att politikerna bör bidra till att skapa goda förutsättningar för utveckling i arbetslivet, så att arbetsgivarna tycker sig ha råd och möjligheter att satsa på fortbildning, säger han.

En stor utmaning är att motivera de som har dåliga erfarenheter av skolan att våga och vilja delta i vidareutbildning.

-Jag skulle vilja säga att det är en kärnuppgift att skapa möjligheter till fortbildning i arbetslivet för de som är studieovana och att upprätthålla eller utveckla de grundläggande färdigheterna, säger Erik Mellander.

Grafiken visar de som är svaga till vänster och de som är starka till höger. Grönt är räkning, orange är läsning och gult är de som är svaga respektive starka i bägge färdigheterna. Klicka på bilden för att den ska bli större!

Räkning, inte läsning, är viktigast i arbetslivet

Räkning är viktigare för att kunna delta i arbetslivet än vad man hittills trott. Det visar en nordisk genomgång av resultaten i det kompetensprov för vuxna som OECD-länderna genomför. Att vara dålig i räkning påverkar både sannolikheten för att vara arbetslös och hur mycket man tjänar.

TEMA

20.05.2015

TEXT: BJÖRN LINDAHL

PIAAC, eller Programme for the International Assessment of Adult Competencies, som bokstäverna är en förkortning av, mäter vilken kompetens vuxna har i läsning, räkning och problemlösning. Tidigare har det fokuserats mycket på läsning och arbetslivet, medan det bara finns några få undersökningar där läskunskaperna jämförs med räkning.

- Räkning, eller numeracy, som det kallas på engelska, handlar mer om vardagslivet än om den matematik vi lär oss på skolan, säger Hanne Størset, en forskare på Vox, en myndighet som har ansvaret för vuxenutbildningen i Norge.

Tillsammans med den finske forskare Antero Malin har hon sett på hur de grupper som har starka, respektive svaga färdigheter i räkning

och läsning och hur de klarar sig i arbetslivet i de nordiska länderna.

- Räkning är en förmåga som vi ofta tar för givet och inte ser på som en speciell kompetens. Räkningen är ofta ett rutininslag i det dagliga arbetet, så att varken den anställda eller arbetsgivaren är uppmärksam på att arbetsuppgifterna också kräver räknefärdigheter, säger Hanne Størset.

Men sjuksköterskor måste till exempel använda räkning för att kunna ge rätt doser av medicin, snickare måste kunna beräkna hur mycket material som ska köpas in och chaufförer måste kunna uppskatta hur lång tid det tar att resa från en plats till en annan.

PIAAC-undersökningen är en del av samarbetet inom OECD och består av ett prov för vuxna personer som är 16-65 år i läsning, räkning och problemlösning som görs vart tionde år. De som tar provet delas upp på en skala på 0-5. Hanne Størset og professor Antero Malin har sett på sambandet mellan räkning og läsning i vardera änden av skalan, det vill säga den grupp som får 1 eller lägre, og den grupp som får 4 eller 5.

Nordiskt nätverk

Det nordiska nätverket inom PIAAC är speciellt eftersom Estland deltar, men inte Island eller de självstyrande områdena. Enligt den nordiska rapporten finns det tre miljoner vuxna med bristande kunskaper i läsning og räkning i dessa länder.

Den största gruppen, 1,7 miljoner personer, är dåliga både i läsning og räkning. 550 000 är dåliga i läsning, medan 750 000 är dåliga i räkning.

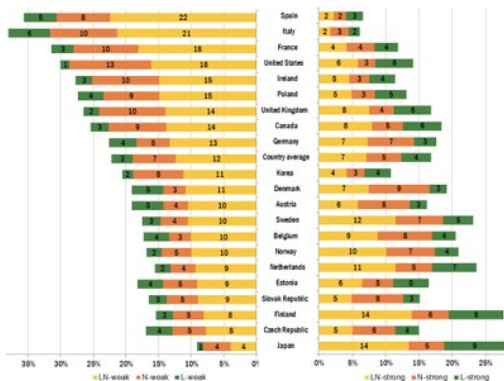
Skillnaden mellan länderna är inte så stor när det gäller hur stor andel av befolkningen som gör det svagt i läsning og räkning. Finland har den lägsta andelen, 16 procent av befolkningen, medan Danmark har den högsta andelen, 18 procent. Resultaten påverkas av hur många invandrare som finns. När proven gjordes deltog invandrare i förhållande till hur stor andel av befolkningen de utgör.

Ser man enbart på de som har svenska som modersmål halveras till exempel den andel som är svag både i läsning og räkning i Sverige.

Skillnaderna större för de starka

Skillnaderna mellan länderna blir större när man ser på den andel av befolkningen som har de största färdigheterna i läsning og räkning. Där ligger Finland högst, med 28 procent som hamnar i gruppen som får 4 eller 5. Estland ligger lägst med, en andel på 16 procent.

Jämför man Norden som region med andra länder blir det ännu större skillnader, där 35 procent av befolkningen i Spanien hamnar i den svagaste gruppen, medan bara sex procent är i den starkaste. I den andra änden ligger Japan, med bara nio procent i den svaga gruppen og 28 procent i den starkaste gruppen, lika mycket som i Finland.

Det finns en stark koppling mellan utbildning og goda resultat för läsning og räkning i PIAAC. Det finns också en skillnad mellan könen i alla länder, där kvinnor har något bättre resultat än män för läsning, men sämre på räkning. Skillnaden är inte så stor mellan könen för de som har svaga färdigheter, men ökar när man ser på de med goda räknekunskaper.

- Det är intressant att det är såpass små skillnader i svaga färdigheter mellan könen. De flesta, både kvinnor og män, behöver förbättra sin läsning og räkning. Om målet är att öka deltagandet i arbetslivet visar våra resultat att det är räknefärdigheterna som bör förstärkas.

- Vi har inte undersökt vad könsskillnaden i starka färdigheter kommer av, men jag antar att deltagandet i arbetslivet påverkar og vilka yrken, positioner og arbetsområden de har. I Norge hittar vi till exempel inga skillnader i läs-färdigheter om vi ser på kvinnor og män som arbetar heltid, säger Hanne Størset.

Fler manliga muskelyrken

Andra undersökningar än PIAAC, främst en större brittisk undersökning, visar att svaga kunskaper i räkning missgynnar Kvinnorna eftersom de oftare arbetar inom serviceyrken og handeln där det är en viktig del av jobbet att kunna hantera pengar. För män finns det fler "muskelyrken" där det inte är så viktigt.

- Räkning är också en färdighet som man tappar snabbare än läsning om den inte används. Det kan göra det svårare för kvinnorna att komma tillbaka i arbetslivet om de har varit arbetslösa, säger Hanne Størset.

Sett som en grupp har den nordiska regionen en mindre andel av befolkningen som har svaga resultat i läsning og räkning og en större grupp

som har sterke resultat, än de länder inom EU som inte tillhör Norden, samt de länder inom OECD som inte är en del av EU.

- Det viktigaste resultatet av vår genomgång av PIAAC-proven i Norden är att det är räkning, men inte läsning, i samma grad, påverkar vuxna i arbetslivet. Den grupp som är svaga i räkning har både en högre arbetslöshet och får sämre betalt. De som är sterke i räkning får däremot högre betalt, säger Hanne Størset.

PIAAC-forskare i Finland och Estland: Grundutbildning är A och O

Det finns inga genvägar till att skapa förutsättningar för de färdigheter som krävs i arbetslivet. Det är en process som tar tid. Finlands goda resultat i internationella mätningar utgår från grundskolereformer som gjordes på 1970-talet - och riskerar att försämrans genom de nedskärningar och omläggningar som görs nu. Estland är däremot på väg att hämta in de nordiska ländernas försprång.

TEMA

20.05.2015

TEXT: CARL-GUSTAV LINDÉN

Som Arbetstliv i Nordens artiklar om den nordiska PIAAC-undersökningen visar klarar sig de nordiska länderna, inklusive Estland, bra i internationella jämförelser av färdigheter. Om alla tre delområden – läsförståelse, matematik och problemlösning med datorer – räknas samman var Finland nästbäst av alla 24 länder inom OECD.

Resultaten korrelerar med andra studier. Finländska femtonåringar fortsätter att prestera fina resultat i Pisa-undersökningarna och är bäst i Europa och fjärde bäst av OECD-länderna när det gäller problemlösning med hjälp av datorer. Däremot har kunskaperna i matematik, naturvetenskaper och läsförståelse försämrats. Det är redan flera år sedan finländska elever toppade PISA-testet.

Pisa-resultaten återspeglas alltså i PIAAC kompetenstesten som mäter färdigheter. Finländare i åldrarna 20 till 40 år befinner de sig ”i en annan värld” jämfört med de andra nordiska länderna, enligt Aune Valk som är chef för analysavdelningen vid Estlands departement för utbildning och vetenskap.

- Jag tror det beror på utbildningsreformerna på 1970-talet för ser vi på åldersgruppen femtio plus är Finland som andra länder, säger hon.

Grunden

Grunden för kompetensen läggs alltså tidigt i livet och det är svårt att kompensera för bristerna i vuxen ålder. Grundskolornas kvalitet är utomordentligt viktig som språngbräda till ett alltmer krävande arbetsliv, säger Antero Malin, som är professor vid Jyväskylä universitet och var den nationella ledaren av PIAAC i Finland.

- Därför bör grundskolorna satsa på grundläggande färdigheter och först därefter på praktiska färdigheter. Grundutbildningen är A och O, där får det inte ske neddragningar eller förändringar.

Att uppgiften inte är lätt visar exemplet Tyskland där myndigheterna har satsat massivt på att utveckla undervisningsmodeller och läromedel, vilket gett utdelning i form av förbättrade teoretiska kunskaper, men dessa omsetts inte i kreativitet, uthållighet och problemlösande.

Estland ligger med Danmark under den nordiska nivån när det gäller allmänna

færdigheter, men lærarna i den estlændska grundskolan gr ett bra jobb precis som i Finland, vilket ger utslag i de yngsta ældersgrupperna.

- Estland hæller pa att komma ifatt sa nagot bra görs i undervisningen hær, men det finns fortfarande en stor skillnad.

Teknikanvændning

Inom problemlsning med datorer för Estland sämre resultat, hvilket beror pa attembart 60 procent av estlænderne anvænder en dator i jobbet mot 80 procent i Norden. Å andra sidan ær jobbdatorene i mycket intensivere anvændning.

- Det finns alltsa en stor skillnad i hur teknik anvænds i jobbet ogg æven hemma finns dær en skillnad, men den ær mindre, säger Aune Valk.

Færdigheter ær en kombination av formell utbildning ogg hur mycket man anvænder sine kompetens. Problemlsning med dator ær tillempele inte beroende av utbildning, utan hur folk anvænder datoren pa jobbet.

- Skolen ær en viktig frklarende variabel. Inom arbeidslivet ær det mer skiftende, inom vissa yrken behövs disse færdigheter mer, inom andre mindre. Det speler ogsa in hur mycket av færdighetene som anvænds utanför jobbet, hur mycket man læser ogg så videre, säger Antero Malin.

Han vill före fram koplingen mellom ælder ogg færdigheter i Finland eftersom skillnadene mellom ulike ældersgrupper ær strre æn i andre länder æven om de ældre hamner pa samme niva som jmfrbara ærskuller i de andre nordiske lnderne.

Beslutsfattere

Antero Malin säger attem arbeidslivet utveckles i en mer utmanende riktning ogg kravet pa bättre færdigheter ær en internasjonell trend.

- Men det ær svrt attem videreutbilde folk om grundfærdighetene ær svage.

Detta ær något han försökt lyfte opp i diskussionen med myndigheter om videreutbildning.

Antero Malin säger attem frågan har relevans i diskussionen om attem hje pensjonsældern ogg de grundfærdigheter som krävs för attem kunne om-

skole sig för nye arbeidssuppgifter. Det handler rett mycket om sämre matematiske færdigheter, men ogsa om problemlsning med datorer.

Det finns ogsa andre slutsatser som beslutstatterne kan dra. Aune Valk anser attem de nordiske lnderne har mycket attem lære av varandre fr det finns skillnader som i Finland gäller fokus pa högre akademisk utbildning ogg i Sverige framgangsrik yrkesrettet utbildning.

- Jag skulle vilje vete vad Sverige gjort inom högre yrkesutbildning ogg få det frklart fr mig.

Hær anser Aune Valk attem forskerne borde anvænde datamaterialet frm PISA-underskningene mycket mer æven om testen inte ær designet för forskning om færdigheter.

- Men det skulle gre det möjligt attem jämföre ulike utbildningsomrdene ogg spesifikk inlärning i ulike system.

Debatten fortsatte efter att boken "Virkninger av kjønnskvoltering i norsk næringsliv" lanserats. Mari Teigen, till vänster, är redaktör för boken. Svein Rennemo är styrelseordförande för Statoil, medan Turid Solvang leder Styreinstituttet.

Vilken effekt har den norska kvoteringen av kvinnor till företagsstyrelser haft?

Åtta år efter att lagen om jämställda styrelser trädde i kraft i Norge är antalet kvinnliga koncernchefer noll i de 60 största företagen. Mari Teigen och andra forskare har skrivit en bok om varför smittoeffekten av kvoteringen till styrelserna blivit så liten.

FORSKNING

20.05.2015

TEXT OCH FOTO: BJÖRN LINDAHL

Debatten om könskvotering har varit intensiv de senaste dagarna i Norge.

- Man skulle nästan tro att det var 8 mars, påpekade jämställdhetsminister Solveig Horne från Fremskrittspartiet under lanseringen av

boken "Virkningen av kjønnskvoltering i norsk næringsliv", med Mari Teigen som redaktör.

Det beror delvis på att det inte blev en kvinna, den här gången heller, när några av de största

norska företagen bytte koncernchef, som Statoil, Telenor och Yara.

Men det beror också på att många har starka åsikter om resultaten som Mari Teigen och hennes kolleger kommit fram till. Själv sammanfattade hon skälet till att det är så få kvinnliga chefer på följande sätt:

- Kvinnor tenderar mot att se att det är ett problem med näringslivet. Män tenderar mot att det är ett problem med kvinnorna.

Forskarna har skickat en enkät till 127 företag och fått svar från 404 toppledare, 114 kvinnor och 290 män. Skillnaden hur de uppfattar problemet är inte särskilt stor i svaren på några av frågorna.

71 procent av de kvinnliga cheferna anser att en viktig förklaring är att det är för få kvinnor som söker på sådana tjänster. 66 procent av männen tycker också det.

På frågan om rekryteringen till ledarposterna sker genom informella nätverk, det som i Norge brukar omtalas som Gutteklubben Grei, svarade emellertid 54 procent av kvinnorna att de ansåg det, men bara 26 procent av männen.

En förklaring av att effekten varit så liten av kvoteringslagen kan vara att orsakssammanhanget är det omvända: Styrelseledamöter väljs

bland de som har haft en operativ erfarenhet i ett företag, inte tvärtom.

Sura koncernchefer

Men det höll inte Svein Rennemo, styrelseordförande i Statoil med om:

- Att fylla styrelserna med gamla sura koncernchefer är inte någon bra modell.

Han lyfte istället fram ett annat resultat av kvoteringslagen: att arbetet med att välja nya styrelsemedlemmar professionaliserats. Kvoteringslagen gjorde att det ställdes större krav till processen hur styrelsemedlemmar väljs.

- Norge borde exportera modellen med valkommittéer (valberedningar) till utlandet. De tvingar fram en professionell process som Svein Rennemo.

Turid Solvang, som är direktör för Norsk institutt for styremedlemmer, hade hoppats på att kunna diskutera själva styrelsearbetet när kvoteringslagen väl hade genomförts.

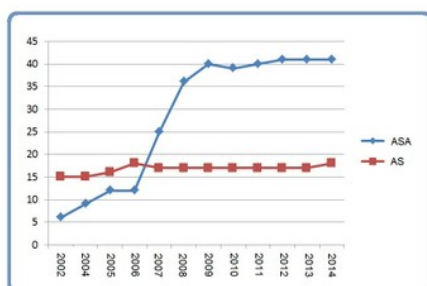
Men diskussionen om lagen, som kräver att minst 40 procent av vardera kön ska vara representerat i styrelserna för det som kallas de publika företagen, samt statliga och kommunala företag, har fortsatt. Delvis för att den blivit en modell för så många andra länder.

- Vår utgångspunkt när vi arbetar med sammansättningen i styrelserna är inte jämställdhet, men att företagen ska bli mer lönsamma. Det är uppenbart att det inte går att mäta effekten av att styrelserna har fler kvinnor, säger hon.

I enkäten är det emellertid klart fler kvinnor som anser att lönsamheten i näringslivet skulle bättras om det vara balans mellan könen i både styrelserna och företagsledningarna. 58 procent av kvinnorna i undersökningen var eniga i det, men bara 37 procent av männen.

Det främsta resultatet av kvoteringslagen är att det nu är könsbalans i alla fall i en del av företagens styrelser. De drygt 200 publika företagen (ASA) är ofta stora, men de är trots allt få. Det finns 250 000 privata aktiebolag (AS) som inte omfattas av lagen i Norge. Jämför man utvecklingen i styrelserna i de två olika bolagsformererna är det i alla fall en ting som är säker: Utan lagstiftning är det inte mycket som sker:

Andel kvinnor i styrelserna i ASA och AS (%)

Nordisk embetsmannskomite for arbeidsliv er på Grønland for å lære mer om forholdene der og orientere hverandre om nye initiativer i egne land. Her er de på tur til iskanten i snøværet

Grønland – en reise verd

Fiskeriene med Grønlandsreka og hellefisk er fortsatt viktigste næringsvei på Grønland og fortsatt er overføringene fra Danmark viktigste inntektsgrunnlag. Drømmene er der om at gruvedrift og kanskje olje, skal gi større inntekter. Vår korte befarung til Ilulissat, Grønlands tredje største by, har gitt sterke inntrykk av naturen, kulturen og et samfunn i omstilling der turister kan bys 4 stjerners opplevelser.

INNSIKT

19.05.2015

TEXT: BERIT KVAM, FOTO: SANNE FANDRUP

Grønland er en del av Norden, et selvstyrt område under Danmark, og likevel oppleves det som så eksotisk. Naturen, gjør voldsomt inntrykk. Det er ikke som Nord-Norge, eller Island, selv Svalbard virker mildere enn dette barske kystlandskapet omkranset av is både til lands og vanns.

I møterommet gikk diskusjonen om modernisering av nordisk samarbeid. Arbeidsliv i Norden var invitert til å snakke om omlegging

til ny teknologi. Spørsmålet er om komiteen vil bevilge penger til ny design tilpasset mobilen.

Men ikke bare konferansedeltakere og turister fyller Ilulissats beste hotell.

Jeg hadde sett dem flere ganger allerede. De satt i den samme sofaen i hotellets resepsjonsområde. Vi hadde begynt å nikke til hverandre. De var et par i slutten av sekstiårene. Han med et kraftfullt utseende og et stort isbjørnhode foran

på gensen. Hun satt tett inntil han. Jeg bare måtte stoppe, hva var det med isbjørnen?

Språket en utfordring

Da jeg nærmet meg paret i sofaen grep de hverandres hender og så spørrende på meg. Overraskende nok snakket de bare grønlandsk. Språket ble en utfordring. En av hotellets ansatte måtte hjelpe, også hun grønlander, fra samme bygd viste det seg, og hun snakket dansk.

Alle grønlandere som er ansatt på hotellet må være trespråklige, forteller direktøren senere. De må kunne engelsk, dansk og grønlandsk.

Språk er et tema til diskusjon på Grønland. Barna lærer stort sett kun grønlandsk i folkeskolen. På videregående skole foregår undervisningen ofte på dansk med danske lærebøker. Men kunnskapene er ofte for dårlige, sier Jess G. Berthelsen forbundsformann i SIK, Grønlands største fagforbund, som mener det er på tide at engelsk innføres som andre språk, for at grønlanderne skal kunne kommunisere og være med i den globaliserte verden.

Grønlanderne i lobbyen presenterte seg som Julie og Josef Løvstrøm. Pensjonister begge to, fra en liten by ikke langt unna Ilulissat der flyplassen er. Nå var de på vei til sykehuset i hovedstaden Nuuk.

Luksus i iskanten

Arctic Hotell i Ilulissat, er et firestjerners hotell som eies av flyselskapet Air Grønland A/S. Det ligger vakkert i naturen på en høyde utenfor byen med utsikt over bebyggelsen, mot isfjellene i bukta utenfor og et utsyn over drivisen som nå på våren gir inntrykk av at omgivelsene er i kontinuerlig forandring. Hvis en ikke hadde annet å gjøre kunne man sittede i timevis uten å kjede seg og bare studere dramatikken i naturen under det raskt skiftende været med sol og snø, vind og sno.

Ikke nok med det: mellom hotellet og utsikten mot drivis og isfjell, skimter vi 12-15 grønlandshunder i snødrevet, klare til å trekke deg gjennom hvite, ville landskap av is og snø.

- Jeg liker isbjørner, sier Josef Løvstrøm.

Enkelt og greit.

Men det kommer mer.

- Det er så mange her på Grønland.

Han har sett to isbjørner på kort hold. Det var i 1965. Han kjørte hundeslede da han så isbjørnene ikke langt unna, men han kom seg vekk. Lenger blir ikke historien i oversetterens munn.

- Det er hardt å leve her, sier Julie Løvstrøm.

- Den kalde årstiden, som varer tre fjerdedeler av året, er lang og tung å komme gjennom.

Forunderlig på et vis, for en tror at mennesker som lever med og er vant til det kalde og barske, ikke bryr seg så mye om det, men jo.

Arbeidere på fiskefabrikken Halibut Greenland Ap.

På fiskefabrikken dagen etter får vi høre at når sommeren og midnattsola kommer, tar arbeidsfolk seg fri i tre måneder fra juni til august. De vil nyte den korte sommeren, være ute i naturen og drive fangst og fiske, samle krefter og drive matauke før den lange vinteren kommer.

- Det forstår jeg godt, sier Lars Sandegreen. Han er prosjekt- og utviklingssjef på den lokale fiskefabrikken Halibut Greenland Ap.

Da henter bedriften arbeidsfolk annet steds fra. I år har de inngått samarbeid med den nordiske institusjonen Nordjobb, og skal ta imot ti unge sommerjobbere.

Kampen om råstoffet

Det bor 56 000 mennesker på Grønland, og folketallet er fallende. Det er 27 000 personer i arbeidsstyrken. Ifølge oversikten representantene fra arbeidsdepartementet i Grønland, Sanne Fandrup og Janus Chemnitz Kleist gir, er

det «vesentlige utfordringer på det grønlandske arbeidsmarkedet, høy ledighet og stort behov for oppkvalifisering og utdanning». Et av bidragene for å løfte inntektene er å satse på bærekraftig råstoffproduksjon. Det foregår gruvedrift og mineralutvinning allerede i dag, men det store potensialet er først og fremst et framtidsscenario, og det er fortsatt ingen drivverdige oljefunn i havet. De har størst tro på drift i små gruver på kort sikt.

De fleste grønlandere arbeider i offentlig administrasjon, nesten 10 000 og flest kvinner. Deretter kommer fiskeriene som sysselsetter rundt 3 500 personer.

Royal Greenland blir i dag betraktet som et av Grønlands økonomiske flaggskip, ifølge Jess Berthelsen, forbundsformann for det landsomfattende forbundet SIK.

De fleste ansatte i fiskeindustrien må likevel sendes hjem deler av året. Rundt 700 yrkesfiskere må da spe på inntektene med arbeidsløshetsstrygd.

Lars Sandegreen i Halibut Greenland Ap uttrykker seg svært kritisk til hvordan fiskeriene drives på Grønland, hvordan fiskekvotene administreres og fordeles og hvordan den heleide statlige fiskerivirksomheten Royal Greenland drives.

- Halibut Greenland drives etter en filosofi, ikke bare en strategi, sier Lars Sandegreen.

Bedriften ble startet opp av lokale kystfiskere fordi de mente fortjenesten ble for lav når de leverte til Royal Greenlands fiskefabrikker, som også har en fabrikk i havna, midt imot mottaket til Halibut Greenland.

Halibut Greenland er organisert som et partlag. Filosofien går ut på å styrke de lokale fiskerne til beste for innbyggerne og hele lokalsamfunnet. Når fiskeren selv er med og eier, kan de få bedre betalt for fisken. Samtidig er miljøperspektivet viktig, at fisket drives på en bærekraftig måte og ikke er basert på overfiske, og at arbeidsforholdene for fiskerne er bra.

- Det handler om å se den lokale fiskeren som en investor i en fiskefabrikk og ikke bare som en leverandør til et fiskerianlegg til en viss pris per kilo, sier Lars Sandegreen.

Turistene er viktige

Det årlige blokktilskuddet fra Danmark, i 2014 på 3,7 milliarder danske kroner (Euro 500 m), er det største bidraget til Grønlands økonomi. I tillegg er fiskeri, produksjon og turisme de viktigste inntektskildene.

Hotell Arctic er ett flaggskip. Beliggenheten i landskapet, kontakten med den kraftfulle naturen, servicen og ikke minst maten er av ypperste kvalitet.

Kjøkkensjefen, Jeppe Ejvind Nielsen, har vunnet det grønlandske mesterskapet tre ganger, og er stadig på utkikk etter å utvikle seg videre. Han er dansk, utdannet kokk fra København, og jobbet der i ti år før han reiste til Grønland og Nuuk. Senere flyttet han fra hovedstaden til Ilulissat og hotell Arctic der han har vært i «fem-seks år».

- Det fine med å bo her er at det er så frie rammer, både faglig og menneskelig. Man kan være som man er. Det er noe med å få plass til å være menneske og være sosial uten at det er så mange forventninger til en. Det liker jeg godt, sier Jeppe Ejvind Nielsen.

Sykefravær om sommeren

- Er det sånn også her at de ansatte på kjøkkenet tar fri når midnattssolen kommer.

- Nei, vi har omtrent ikke sykefravær. For tiden har vi ni medarbeidere, om sommeren har vi tolv-fjorten. Det er nesten ikke fravær. Men i oppvasken, er det annerledes. Der har vi riktig høy fraværsprosent. Uten at vi har kommet til noen konklusjon, har vi tenkt at det handler om å gi folk en utfordring, et ansvar, at de føler at de er en del av det hele. I oppvasken er det timeansatte, men jeg tror ikke det har noen betydning. De som jobber der tjener godt over minstelønn.

Minstelønnen på Grønland er 86 kroner timen. Det gir en årsinntekt på 168 000 kroner, langt under det som er vanlig i Norden for øvrig. På fiskefabrikkene ligger lønningene omtrent på 95 kroner timen ifølge fagforbundet SIK.

Hva er utfordringene med å bo her?

- Det er klart når vi er så isolert som vi er her, så gir det noen spesielle utfordringer. Når været er som nå, med sno og dårlig sikt, kan ikke flyene hverken lette eller lande. Da får vi grønnsakene,

som skal komme fra Danmark en gang i uka, først i morgnen eller en annen dag.

- Så får vi finne på noe annet, sier han i et lett tonelag.

Eller som direktøren sier når vi møter han. Den første tiden er det litt vanskelig, men så venner man seg til det.

Kjøkkensjefen Jeppe Ejvind Nielsen forteller også entusiastisk om mulighetene naturen gir.

- Tenk fisken vi får, er fanget i Isfjorden noen få timer før vi kan servere den, så det gir også noen fantastiske muligheter.

Ensomme avholdsfolk

Josef og Julie Løvstrøm har også vent seg til å vente. Han er nesten blind på det ene øyet og har fått konstatert kreft, men flyene til hovedstaden tar ikke av. Så må sykehuset vente. De er lavmælte. Han har drevet fiske og fangst, men ikke nå lenger. Hun har stått i den lokale butikken i hjembyen. De har fire barn og barnebarn, men ellers er de ensomme forteller de gjennom tolken.

- Det er vanskelig å finne venner for vi drikker ikke, vi er avholdsfolk, med i Blå Kors. Ingen vil være sammen med noen som ikke drikker.

- Jeg bestemte meg da jeg var fem, sier han, at jeg aldri skulle drikke alkohol, og det har jeg aldri gjort.

Hotell Arctic har titusen gjestedøgn i året. En tredjedel er turister, og tallet er stigende. En tredjedel er kurs – og konferansedeltakere som Nordisk embetsmannskomite, en tredjedel er forretningsfolk og vanlige mennesker som Julie og Josef Løvstrøm, som har strandet i vente på bedre vær.

Lokale råvarer

Om sommeren er det mindre kritisk med vareleveransene. Fra juli til slutten av august bruker kjøkkenet utelukkende lokale råvarer som kokkene selv har vært ute og sanket i naturen. Den danske gourmet restauranten Noma har skapt en bevissthet i hele Norden om de fantastiske råvarene nordboerne har rett utenfor dørene. Den kunnskapen er også med å utvikle kjøkkenet til Jeppe Ejvind Nielsen.

- Da jeg begynte fokuserte jeg mye på utseende. Nå er jeg mye mer opptatt av å utvikle smakene og gjøre måltidet til en helhet av sanseinntrykk, sier han.

Sist sommer, forteller han, serverte de et stykke hellefisk trukket rett fra Isfjorden. Dette ble dandert på et stykke innlandsis med en salat av lokal tang fra havet, sago chips og på toppen litt snø på isfjellet. I bunnen av isfjellet litt tørris. Da servitørene serverte retten rullet de tangen ned fra isfjellet og helte en varm ekstrakt av tang over, røyken fra tørrisen illuderte dis fra havet og det duftet av hav.

- Sånn kan man og spise et stykke fisk som kommer rett fra havet til duften av havet. Retten er egentlig veldig enkel. Vi arbeider med få smaker, men sanseinntrykkene er meget sterke.

Verdens største øy, og uten veinett

Det er merkverdig å oppleve luksusen på dette værbitte området på østkysten av verdens største øy. Før 1959 var Grønland en koloni under Danmark og er fra 1979 et selvstyrt område der stadig flere politikkområder er overført grønlandsk styre.

Arealene er enorme og dekker Danmark 50 ganger, men 80 prosent er evig is. Av de 56 000 innbyggerne på Grønland bor 16 000 i hovedstaden Nuuk. I tillegg finnes det 16 byer med fra 500 til 5500 innbyggere og rundt 60 bygder med fra 20 til 500 innbyggere og dessuten noen mindre bosteder.

Ilulissat har rundt 4500 innbyggere. 70 personer arbeider på Hotel Arctic, 90 prosent er fra Grønland.

- Det er min politikk at vi skal ansette folk fra Grønland sier administrerende direktør Erik Bjerregaard.

Bjerregaard er dansk, men har bodd på Grønland i nesten førti år. De siste nærmere tjue i Ilulissat der han har bygget opp virksomheten ved Hotel Arctic. Han kommer ikke til å reise «hjem» til Danmark.

- Aldri, heller ikke når jeg blir pensjonist.

Han og kona elsker å bo der. Livet byr på så mye mer enn å farte rundt på motorveier. På Grønland finnes det ikke et veinett. Det er ikke mulig å kjøre på tvers eller kjøre fra by til by. Her

går transporten med fly eller båt når forholdene tillater det.

Transport blir dyrt og medvirker til at folk bor i små byer eller lokalsamfunn avsondret fra hverandre. Sånn sett virker infrastrukturen begrensende på næringsutvikling og turisme, men for dem som bor her venner man seg til det.

- Å være hotelldirektør er jo ikke en jobb, men en livsverden. Ellers er jeg mye ut med hundeslede om vinteren, på hytten og i båt om sommeren. I desember og januar reiser vi på ferie i utlandet for å få varme og sol, men vi elsker å bo her hvor vi har snø og kan kjøre hundeslede lang inn i mai.

- Stillheten og storheten er det vi har å by på.

Arbeidsløsheten en stor utfordring

- Offentligheten opplever mange arbeidsløse. Tradisjonelle jobber forsvinner og ikke alle arbeidssøkende er i stand til å ta en jobb på grunn av lav utdanning. De fleste grønlandere i arbeidsstyrken har ingen eller kun begrenset formell utdanning. I tillegg er det sosiale og helsemessige utfordringer som gjør at folk ikke kan ta en jobb, sier Sanne Fandrup, spesialkonsulent i Departementet for Erhverv, Arbeidsmarked og Handel i Grønlands Selvstyre.

- Jeg håndplukker alle mine medarbeidere, sier hotelldirektør Erik Bjerregaard.

Hans politikk er at man på Grønland skal ansette grønlandere. Derfor har han pådriver for å starte en skole for hotellbransjen der elevene tar grunnutdanningen på Grønland, er i praksis på blant annet Hotell Arctic og tar avsluttende eksamen i Danmark, slik at de senere kan jobbe der de selv ønsker. Skolen tilbyr utdanning og lærlingeplasser for kokker, servitører og resepsjonister og er en foregangsvirkosomhet i et område der utfordringene står i kø.

Med 80 prosent innlandsis uten et veinett blir mobiliteten på Grønland begrenset.

- Hvis jeg sa opp, eller ble fyret, ville det være veldig få andre muligheter, da må man flytte til en annen by. Derfor ser en ofte at når stillinger lyses ut står det at bolig følger med. Så jobben er særlig viktig her på Grønland, og mulighetene til å bytte jobb er veldig begrenset, sier Jeppe Ejvind Nielsen.

Han har stor respekt for den kulturen han omgis av.

Folk er seige her

- Bare tenk på de som er ute og fanger hellefisk. De er ute og har hendene i det kalde vannet hele dagen. Hadde det vært meg hadde jeg begynt å grine, og ringt til min mor og grått. Men det er en kultur. Det er noen seige mennesker som er vokst opp i dette barske miljøet.

Jegerne har han også stor respekt for. Han forteller om viltjakta som foregår to ganger i året, reinjakt om høsten, moskus senvinters. Nå har det nettopp vært jaktet moskus. Kjøkkensjefen har proviantert moskus for et helt år.

Om kvelden er det syn for segn. Forretten er naturen brakt på bordet, en stor oppsats med steiner i bunn og grener som står opp som skulpturer, på grenene henger blader formet av fermentert selleri som på tallerkenen danderes med mattak, hvalskinn. Deretter serveres hovedretten rygg av moskus posjert i egen soufflé med sopp og vildt saus. Og til dessert oransje og hvit sjokolade.

Neste dag er Julie og Josef Løvstrøm borte. Endelig har flyene kunnet lette og paret er på vei til sykehuset i Nuuk.

Embetsmannskomiteen for arbeidsliv besluttet å bevilge penger til ny design av Arbeidsliv i Norden.

Ny portal för nordiska jobb

Den som vill söka jobb i ett av de nordiska länderna hänvisas i dag till tjänsterna vid de fem olika nationella arbetsförmedlingarna som annonserar på landets eget språk. Nu kan det bli enklare att hitta ett jobb genom en ny tjänst.

NYHET

13.05.2015

AV CARL-GUSTAV LINDÉN

Nordisk Jobbportal byggs av ett svenskt företag med hjälp av 100 000 svenska kronor i utvecklingsbidrag av Vinnova.

Pascal Chatterjee, som är projektledare vid Threadsafe Studio i Stockholm, utvecklade ett första koncept under en hackathon Hack for Sweden, ett samarbete mellan svenska myndigheter för att möjliggöra innovation med hjälp av öppna data. Den webbsidan existerar redan.

”Nu när vi har fått finansiering från Vinnova planerar vi att bygga grunden för webbplatsen och integrera uppgifter om lediga jobb från alla nordiska länder. Det gör vi med maskinöversättning som gör det möjligt att söka och titta på resultaten på det egna språket.

Arbetsförmedlingarnas data ligger öppen och företaget besöker nu varje land för att diskutera hur denna bäst kan göras tillgänglig för fler sökande. Målet är att öka antalet gränsöverskridande jobbansökningar. Portalen ska enligt planerna öppnas 2015, först med en basversion för Sverige som mot slutet av året byggs på med nya egenskaper och länder.

I nuläget finns en rad platser på nätet där nordiska jobb ligger utlagda och den största är Europeiska Kommissionens portal EURES som också använder data från arbetsförmedlingarna.

”Vi hoppas kunna ge en bättre användarupplevelse och även maskinöversättning”, säger Chatterjee.

Akademikerförbundets vice ordförande Páll Halldórsson läser upp kraven under en demonstration för högre löner i Reykjavik som samlade mer än 2000 personer.

Island riskerar generalstrejk i juni

Strejker pågår på Island med allt fler fackföreningar som varslar om strejk. Generalstrejk bryter ut i juni om förhandlingsparterna inte har kommit fram till ett kollektivavtal. Strejkerna har redan nu blivit den största arbetsmarknadskonflikten på Island under de senaste 25 åren.

NYHET

13.05.2015

TEXT: GUÐRÚN HELGA SIGURÐARDÓTTIR, FOTO: BANDALAG HÁSKÓLAMANNA

En upprorisk stämning råder på arbetsmarknaden på Island. Isländska arbetstagare är missnöjda med sina lönevillkor. Enligt kollektivavtalen de senaste sex åren har endast minimilönerna höjts. De ligger nu på 201 000 isländska kronor i månaden.

På den privata marknaden kräver arbetstagare utan yrkesutbildning minst 300 000 isländska kronor som minimilön i månaden. Det skulle bli en löneökning på ungefär 30 procent.

På den offentliga marknaden kräver akademikererna bland annat att utbildning belönas så att det lönar sig att skaffa sig universitetsutbildning. De kräver också lokala löneavtal som görs mellan facket och myndigheterna var för sig, enligt akademikerernas centralorganisation BHM:s viceordförande Páll Halldórsson.

Räcker inte

Arbetskraften har tappat tålamodet. Strejker har redan pågått sedan den 20 april. Medling pågår men generalstrejk bryter ut i början av

juni om inte förhandlingsparterna når fram till en överenskommelse. Arbetsgivarna har erbjudit en löneförhöjning på 12 procent för den kommande treårsperioden. Facket anser att det räcker inte.

Men Islands finansminister Bjarni Benediktsson har sagt till isländska medier att arbetstagnans krav är helt orealistiska. Island har bekämpat inflation hårt under flera år. Finansministern säger att inflationen ökar snabbt om lönerna nu höjs med 30 procent. Enligt honom betyder det återigen ekonomiska problem på Island.

Arbetsgivarna förvånade

Vice vd: för näringslivsorganisationen på Island, Hannes G. Sigurðsson, instämmer. Han är förvånad över att arbetstagnarna har presenterat så höga krav och tror att det blir ännu svårare för parterna att komma fram till en överenskommelse.

- Jag är också förvånad för att vi har nått bra resultat i frågan om lägre priser och bättre köpkraft under de senaste avtalsperioderna, säger Hannes G. Sigurðsson.

Han anser att allmänheten har tappat tålamodet och utesluter inte att finanskraschen spelar en roll i utvecklingen.

- Man har hetsat upp arbetstagnarna. De tror uppenbarligen att det är möjligt att höja lönerna så mycket utan att det kommer att påverka priserna och den ekonomiska balansen på Island negativt, fortsätter han.

Bättre stanna kvar

Strejkerna påverkar det isländska samhället redan nu genom begränsad service på universitetssjukhuset Landspítalinn. Landspítalinnns ledning talar om att patienternas liv riskeras. De får inte tillräcklig vård.

Strejkerna påverkar också samhället i övrigt, det är till exempel brist på färskt kött i affärerna för att grisar och höns inte skickas till slakteriet. Veterinärerna har redan strejkat drygt fyra veckor.

- Löne- och anställningsvillkoren är dåliga. Som veterinär får jag idag samma lön som jag hade som städare när jag flyttade till Danmark för att studera till veterinär för åtta år sedan, säger distriktsveterinär Jón Kolbeinn Jónsson på nordvästra Island.

Han funderar på om det skulle ha varit bättre att stanna kvar på Island i stället för att åka till Danmark för att studera. Jón Kolbeinn är ledaren för att han är tvungen att lägga ner arbetet. Lantbrukarna kan inte fortsätta produktionen och skicka djuren till slakterierna.

- Det råder missnöje bland veterinärerna. De vill gärna förhandla men staten presenterar aldrig idéer till lösning av konflikten, förklarar Jón Kolbeinn Jónsson.

Jobbar dygnet runt

Jón Kolbeinnns kollega på nordvästra Island, besiktningsveterinär Einar Otti Gudmundsson anser att veterinärernas lönevillkor har släpat efter och arbetstiderna har förlängts de senaste åren. Han anser att många av hans kollegor måste jobba dygnet runt för att kunna klara sig på de löner som betalas.

Det är brist på veterinärer i glesbygden. Veterinärerna är inte intresserade av att jobba på landet på grund av de dåliga villkoren. Jón Kolbeinn och Einar Otti anser att risken finns att veterinärerna flyttar utomlands. Islänningar studerar för att bli veterinärer i Danmark, Norge, Ungern, Slovenien och Skottland. De erbjuds bra arbetsplatser utomlands, speciellt de som x just har blivit färdiga med sin utbildning.

- Veterinärerna kontaktas från utlandet. Min kollega erbjöds till exempel tre olika arbetsplatser att välja mellan. Kollegan ska säga upp sig i slutet av maj, förklarar Jón Kolbeinn.

Nästan hälften strejkar i juni

Missnöjet råder också på den allmänna marknaden på Island. Yrkesförbundet SGS:s VD Drífa Snædal säger att om generalstrejken bryter ut i juni kommer nästan hälften av de ungefär 170 000 -180 000 arbetstagnarna på den isländska

arbetsmarknaden att strejka: 70 000 arbeidstagarer lægger ner sitt arbete den 8 juni om inte ett kollektivavtal har f6rhandlats fram.

Drifa Snædal anser att regeringen måste bidra med åtgärder f6r att underlätta ett kollektivavtal. Hon anser også att det är klart f6r alla at regeringen måste bidra.

Men regeringen har enligt henne inte varit interesserad att presentera åtgärder f6r att underlätta en 6verenskommelse mellom parterna. Regeringen anser at f6rst måste arbeidstagarorganisationerna nå fram till en 6verenskommelse innan den bidrar till med ekonomiske åtgärder.

Finansminister Bjarni Benediktsson rekommenderar at arbeidstagarorganisationerna koordinerer sine krav innan regeringen kan bidra med åtgärder.